

تأثیر زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده

از دیدگاه آیت الله جوادی آملی

الهام دهقان^۱

چکیده

در دنیای امروز، خانواده به عنوان هسته اصلی جامعه، با چالش‌های متعددی روبرو است. تغییرات سریع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، بر ساختار و کارکرد خانواده تأثیر گذاشته و می‌تواند امنیت اخلاقی و روانی اعضای آن را به خطر اندازد. در این میان، نقش زن به عنوان رکن اصلی خانواده و محور عاطفی آن، در حفظ و تقویت این امنیت، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مقاله حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، نرم افزاری، هم چنین سخنرانی‌های آیت الله جوادی آملی، به بررسی تعاریف لغوی و اصطلاحی: امنیت، امنیت اخلاقی، امنیت روانی هم چنین بررسی تأثیر زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده است و به این نتایج دست یافته است هدف از تدوین این مقاله، تبیین و تحلیل ابعاد مختلف تأثیرگذاری زن در ایجاد و پایداری امنیت اخلاقی و روانی در خانواده است.

واژگان کلیدی: امنیت، امنیت اخلاقی، امنیت روانی، آیت الله جوادی آملی.

^۱. طلبه سطح دو، مدرسه علمیه معصومیه (B)، alhamdhqan54@gmail.com.

مقدمه

زن اساس و رکن خانواده است و نقش بسزایی در خانواده دارد. به همین دلیل عهده دار وظایف خطیری مانند: مادری، همسری و... است. یک سلسله مسئولیت های پرورشی بر عهده مادر است که مرد، از آن محروم است، زن حداقل سی ماه یک سری مسئولیت هایی دارد که مرد ندارد. این سی ماه عبارتست از: حداقل دوران حمل شش ماه- و حداکثر نه ماه می باشد- دو سال نیز دوران شیر خوار گی که سی ماه می شود. در این مدت زمان، کودک از مادر تغذیه می کند، مادر مسؤول حفظ دو نفر است و دو تکلیف دارد و هر کاری انجام دهد در طفل او نیز تأثیر می گذارد. (جوادی آملی زن در آیینه جلال و جمال، ص ۱۷۹)

نقش مادری در عین لذت بخشی همراه با وظایف و مسئولیت های سنگینی است؛ تربیت فرزندان به نوبه خود نیازمند تحمل سختی و مشقت فراوان است. بانوان در تأمین آرامش اعضای خانواده مهره اصلی به شمار می آیند، آرامش، امنیت روانی و اخلاقی، در بسیاری از موارد مدیون تدبیر، فداکاری، تعقل این موجود فداکار است.

با نگاه ریز بینانه در خانواده هایی که دارای محاسن اخلاقی و آرامش در ارتباط با یکدیگر هستند و از موقعیت و موفقیت های اجتماعی برخوردار هستند درمی یابیم که مادر در این خانواده ها، دارای قدرت ایمان و اخلاق پسندیده است و بالعکس وقتی خانواده هایی که معمولاً مشکلات اخلاقی، روانی و ارتباطی در آن ها مشهود است با دید جزئی می نگریم متوجه می شویم که مادر خانواده دچار ضعف ایمانی و اخلاقی است.

مسأله ذکر شده ضرورت بررسی نقش زن در امنیت اخلاقی و روانی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی را روشن می کند.

۱- مقاله "بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین الملل از منظر آیت الله جوادی آملی" به نویسندگی آقای نجف لک زایی، در تاریخ ۱۳۹۳، شماره ۱، با روش استنباطی به سؤال ابزار های اخلاقی اسلام برا تأمین امنیت چیست؟ با بهره گیری از آثار علامه جوادی آملی بررسی کند. به این نتیجه می رسد که؛ ویژگی های دین اسلام باعث مدعی شدن مسلمانان بر این که تنها منبع برای تأمین امنیت بین الملل، آموزه ای اسلامی، به ویژه آموزه ای اخلاقی است.

۲-مقاله "تحلیل رابطه تربیت اخلاقی و جنسیت مبتنی بر انسان شناسی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی" به نویسندگی خانم مهدیه السادات مستقیمی در تاریخ ۱۳۹۲، شماره، باروش توصیفی-تحلیلی به مقایسه نظریه عدالت گرای علامه جوادی آملی، در تقابل با نظریه برابر انگاری و نابرابر انگاری که به نفی کلی تمایز گرایی منجر نمی شود می پردازد.

هم چنین به بررسی رابطه جنسیت با هویت انسانی زن و مرد که بر اساس سه رویکرد قرآنی، فلسفی، عرفانی، برابر انگاری را در عرصه وسیعی از این قلمرو ثابت می کند.

۳-مقاله "شأن اخلاقی در آثار آیت الله جوادی آملی" به قلم آقای علی پاکپور در تاریخ ۱۳۹۱، شماره ۱، به تعریف شان اخلاقی که در فلسفه اخلاق از آن بحث می شود می پردازد و هم چنین نظریات مهم در رابطه با شأن اخلاقی را بیان می کند و با توجه به نظریات موجود، بر اساس آثار استاد جوادی آملی، معیار وجود را حد نصاب شان اخلاقی موجودات معرفی می کند. در آثار ذکر شده به زبان فلسفی به مباحث اخلاقی و تأثیر اخلاق در امنیت از دیدگاه علامه جوادی آملی پرداخته اند، اما هیچ کدام به تأثیر زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده نپرداخته اند. در این مقاله سعی شده که به صورت دقیق تر به موضوع مورد بحث پرداخته شود.

مفاهیم

الف – مفهوم امنیت

امنیت: از ریشه "امن" و در لغت به معنای ایمنی، آرامش قلب (قرشی، قاموس قرآن، ج ۱، ص ۱۲۳) اطمینان کننده (بندر ریگی، فرهنگ المنجد، ص ۱۱)
-امنیت در اصطلاح: ۱- به او اعتماد کرد. ۲- او را مورد وثوق شمرد. (بندر ریگی، فرهنگ المنجد، ج ۱، ص ۱۳) آرامش یافتن نفس و از بین رفتن ترس (راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن کریم، ص ۴۸)

ب- مفهوم اخلاق:

بر وزن قفل و عنق، از ریشه "خلق" و در لغت به معنای عادت و طبع و مروت (قرشی، قاموس قرآن، ج ۱، ص ۲۹۳) خوی، اخلاق، سرشت (بندر ریگی، فرهنگ المنجد، ج ۱، ص ۴۲۰) جمع خلق یا خلق، روش های آدمی در کارهای روزمره (حسینی دشتی، معارف و معاریف، ص ۵۲۸) در صفات اخلاقی که فقط با بصیرت می شود به آن پی برد، به کار برده می شود. (راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن کریم، ص ۲۵۴)

(ج) مفهوم روان

روان (ر) جان، روح، روح انسانی، نفس ناطقه (عمید، ۱۳۸۳ فرهنگ فارسی عمید، ص ۶۶۳)
روح انسانی (مخصوصا) جان، روح (مطلقا).
- جان در اصطلاح: در هم آمیختگی منش انسان که بیشتر در روانشناسی بررسی می شود.
(معین، فرهنگ فارسی عمید، ص ۱۶۸۱)

د) مفهوم خانواده

- در لغت به معنای: خاندان، تبار (حسینی دشتی، معارف و معاریف، ج ۳، ص ۲۳) دودمان، اهل خانه (عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۵۴۲) زن و فرزند و فامیل (دهخدا، لغت نامه، ص ۹۴۳۸)
- مجموعه کسانی که در یک خانه زندگی می کنند (عمید، فرهنگ فارسی، ص ۵۴۲)

خانواده از نظر اصطلاحی: خانواده، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولیدمثل، توسعه می‌یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم‌ترین عامل تکامل جامعه بشر است و از این رو، اسلام، که برنامه‌ی تکامل انسان است برای تأسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت‌ساز و پیشگیری از فروپاشی آن، رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است " (محمدری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۱)

امنیت

امنیت یکی از نیازهای اساسی جامعه است. به عبارتی، امنیت فوری‌ترین، ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین نیاز انسان در سطوح مختلف است.

در تعریف دیگر، امنیت عبارتست از رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اطمینان و اعتماد موجه و مستند امنیت به طور وسیع، در مفهومی به کار رفته شده که به صلح، آزادی از نگرانی، ترس خطر یا تهدیدات ناشی از داخل یا خارج را داشته است.

"امنیت، دلپذیرترین نعمت فردی و اجتماعی است و در سایه آن سایر برکات مفقود موجود می‌شود، چنان که با فقدان آن همه نعمت‌های موجود از دست می‌رود." (جوادی آملی، تسنیم، ۵۸۷)

امنیت را می‌توان از منظرهای مختلف نگاه کرد، از یک دیدگاه به امنیت فردی، اجتماعی، ملی، بین‌المللی و ... تقسیم می‌شود و از دیدگاهی دیگر به امنیت علمی، فرهنگی، اخلاقی، روانی و ... تقسیم می‌شود، به هر حال دارای ابعاد گوناگونی است که ما در این جا به دو بعد آن بسنده می‌کنیم: امنیت اخلاقی و امنیت روانی.

۱ - امنیت اخلاقی

امنیت اخلاقی یکی از مهم‌ترین مباحث اخلاقی در عصر حاضر است، بدین معناست که افراد جامعه از جهت اخلاقی در خانواده و در جامعه ایمن باشند، یعنی همان طور که جان انسان‌ها در امنیت است، باید از جهت اخلاقی نیز مصونیت داشته باشند. در دنیای امروز سیاستمداران غرب و شرق، برای غلبه بر رقیب در صحنه سیاست، همه گناهان و ناپاکی‌ها را روا می‌دارند و به منظور پیشبرد هدف‌های سیاسی، به خود اجازه می‌دهند به نام اخلاق نسبی، از دروغ نسبی، از

نیکی ها و صفات خوب می باشد و بی حیایی نیز بستر شرور و فتنه است. "(کلینی، اصول کافی، ص ۵۸۵)

در جاهای دیگر از امر به معروف و نهی از منکر به عنوان مکارم اخلاق یاد شده است و دیگر صفات اخلاقی شایسته مانند عفو و گذشت و .. که هر شخص اگر آن ها را رعایت کند سعادت دنیوی و اخروی شامل حالش می شود. به روایتی از این دسته در کتاب اصول کافی اشاره می کنیم. "عبدالله بن سنان از حضرت صادق (علیه السلام) روایت کرد، که رسول خدا (ﷺ) در خطبه اش فرمودند:

آیا شما را از بهترین اخلاق در دنیا و آخرت خبر دهم، گذشت از کسی که به تو ستم کرده است، پیوند با کسی که از تو بریده، نیکی به کسی که به تو بدی کرده، و بخشش به آن که تو را محروم ساخته. "(کلینی، اصول کافی، ۲۴۵)

از دیدگاه علامه جوادی آملی، برجسته ترین ملکه نفسانی، حلم و بردباری است و از خداوند در قرآن کریم بارها آن را به خودش نسبت داده است.

اگر زن در برابر مشکلات زندگی که گاه به صورت بادی که اندکی تند می وزد و گاهی به صورت طوفانی که با در نوردیدنش، همه چیز را از ریشه در می آورد بردبار باشد، که فرزندان خود را به این خصلت نیک پروراند، با کمک همسرش می توانند این طوفان های شدید را طوری هدایت کنند که به بنیاد خانواده آسیبی نرساند.

"در تنظیم امور خانواده، مسکن را مرد تهیه کند، اما سکینه و آرامش که بالاتر از مسکن است، بر عهده زن است. خدا این کار را ب عهده زنان گذاشته است، چون زن را خدا طوری آفریده که او قدرت بر رحم و مهربانی دارد. این مهربانی آن ملات (نرم) است .

درست است که مرد می تواند مهربان باشد، اما این هنر در مرد کم است. "(جوادی آملی، درس اخلاق، ۹۷)

از نظر استاد جوادی آملی اساس خانواده زن است زیرا ارحام زندگی را اداره می کنند و ملکه رحم زن ها هستند و زن است که درون خانواده را اداره می کند و نقش اساسی در برقراری امنیت روانی و اخلاقی را داراست.

پس خود به اخلاق شایسته و نیکو که به چند نمونه از مصادیق آن اشاره شد، مزین کند تا بواسطه آن هم امنیت اخلاقی و هم امنیت روانی در خانواده تأمین شود.

نتیجه گیری

طبق نظر آیت الله جوادی آملی، در حقیقت زن بنیاد و اساس خانواده است، زن ها مایه عظمت، شکوه، جمال هستند؛ بنابراین می تواند بهترین نقش در فراهم کردن آرامش و امنیت -که دلپذیرترین نعمت خداوند است- در خانواده را داشته باشد، برای این کار باید به مکارم اخلاق آراسته باشد و بین امنیت و مکارم اخلاق رابطه جدایی ناپذیر برقرار است. هر چه شایستگی اخلاقی بیشتر باشد به دنبال آن امنیت روانی بیشتر فراهم می شود.

نتایج این پژوهش می تواند به سیاست گذاران، مشاوران خانواده، فعالان اجتماعی و خود خانواده ها کمک کند تا با آگاهی بیشتر، برنامه ها و راهکارهای مؤثری برای تقویت جایگاه زن و در نتیجه، ارتقاء امنیت اخلاقی و روانی در خانواده طراحی و اجرا کنند.

فهرست منابع

* قرآن کریم، حسین انصاری

۱. بندر ریگی، محمد، فرهنگ المنجد، تهران، انتشارات ایران. ۱۳۸۴ ه.ش
۲. پاکپور، علی، شأن اخلاقی در آثار آیت الله جوادی آملی، شماره یک، ۱۳۹۱ ه.ش
- ۳- جوادی آملی، عبدالله، مبادی اخلاق در قرآن، قم، نشر اسراء، ۱۳۷۱ ه.ش
- ۴- جوادی آملی، عبدالله، زن در آیینه جلال و جمال، قم، نشر اسراء، چاپ هفتم. ۱۳۸۰ ه.ش

ه.ش

- ۵- جوادی آملی، صورت و سیرت انسان در قرآن، قم، نشر اسراء، ۱۳۹۰ ه.ش
- ۶- جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، قم، نشر اسراء، ۱۳۹۷ ه.ش
- ۸- جوادی آملی، عبدالله، شریعت در آینه معرفت، چاپ اول، قم، نشر اسراء، ۱۳۸۴ ه.ش
- ۷- دشتی، سید مصطفی حسینی، معارف و معاریف، ۱۳۸۵ ه.ش
- ۸- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، چاپ تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ه.ش
- ۹- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن کریم، قم، نشر نوید اسلام، ۱۳۹۰ ه.ش

۱۰- سخنرانی اخلاق، قم، ۱۳۹۷ ه.ش

- ۱۱- عمید، حسن، فرهنگ فارسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۸۳ ه.ش
- ۱۲- قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، نشر دار الکتاب اسلامی، ۱۳۷۸ ه.ش
- ۱۳- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، قم، انتشارات صلوات، ۱۳۸۳ ه.ش
- ۱۴- کلینی، محمد بن یعقوب، منتخب اصول کافی، قم، نشر جلوه کمال، ۱۳۹۲ ه.ش

۱۵- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه محمدرضا شیخی، چاپ ششم، قم، انتشارات دارالحديث، ۱۳۸۵ ه.ش

۱۶- مجلسی محمد باقر، بحارالانوار، ترجمه جمعی از محققان، چاپ اول، بیروت، ۱۴۱۹ ه.ق

۱۷- لک زایی، نجف، امنیت از دیدگاه آیت الله جوادی آملی، فصلنامه اسراء، ۱۳۹۰ ه.ش

۱۸. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، نشر دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۷۸ ه.ش

۱۹. مستقیمی، مهدیه السادات، رابطه تربیت اخلاقی و جنسیت مبتنی بر انسان شناسی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی، ۱۳۹۱ ه.ش

۲۰. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۶۴ ه.ش